

BOSHQARUV JARAYONIDA RAHBAR SIYOSIY FAOLLIGINI OSHIRISHNING PSIXOLOGIK JIHATLARI

Abdullayeva Laylo

TerDU Amaliy psixologiya yo'nalishi talabasi

Kayumova Go'zal Narzullayevna

TerDU Psixologiya kafedrası o'qituvchisi

E-mail: gkayumova234@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola Boshqaruv psixologiyasida boshqaruv faoliyati bilan bog'liq bo'lgan muammolar guruhlarining o'zaro faoliyatini samarali uslubda tashkil etish va birgalikdagi faoliyatning psixologik mexanizmlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: *Boshqaruv psixologiyasi, faoliyat, psixologik mexanizmlar, "Rahbar", "Lider", "Boshliq", tashkilot, ta'lim muassasalari, korxonalar.*

Hozirgi yillarda yoshlar jamiyatimizning muhim strategik resursi hisoblanadi. Aynan shuning uchun ham mamlakatimizda yoshlar uchun juda ko'p imkoniyatlar eshigi ochilmoqda. Iqtidorli yoshlar, yosh olimlar va tadbirkorlar faoliyatini rag'batlantirish, hamda ularni qo'llab-quvvatlash uchun zarur shart-sharoitlar yaratilmoqda. Siyosiy faoliyatda yosh kadrlarni tayyorlash va ularga boshqaruv faoliyatini o'rgatish muhim omillardan biri bo'lib sanalmoqda. Shu asosda psixologiyaning maxsus bo'limi bo'lgan boshqaruv psixologiyasi vujudga kelgan. Boshqaruv psixologiyasida boshqaruv faoliyati bilan bog'liq bo'lgan muammolar guruhlarining o'zaro faoliyatini samarali uslubda tashkil etish va birgalikdagi faoliyatning psixologik mexanizmlari o'rganiladi. Boshqaruv jarayoni juda murakkab hisoblanadi. Chunki har bir tashkilot, ta'lim muassasalari, korxonalar, xullas qanday joy bo'lishidan qat'iy nazar boshqaruvchi ya'ni rahbar ijtimoiy-iqtisodiy va psixologik bilimlarni o'zida mujassamlashtirgan bo'lishi lozim.

Bugungi kunda boshqaruv jarayonida rahbar siyosiy faoligini oshirish va u rahbarlik qilayotgan obektda psixologik muhitni yaxshilash muhim masalalardan biri bo'lib kelmoqda.

Bugungi shiddat bilan rivojlanayotgan zamonda har bir rahbar o'z bilimi, tafakkuri, izlanuvchanligi, faolligi, tashkilotchiligi, keskin qaror qabul qila olish qobiliyatiga ega bo'lishi hamda jamoasining psixologik muhitini yaxshi yo'lga qo'ya olgan bo'lishi lozim.

Afsuski, boshqaruvda rahbarlarning o'z vakolatlaridan noo'rin ravishda foydalanib, tazyiq, qo'pollik, zo'ravonlik, hodimlar va murojaat asosida kelgan fuqarolarni haqorat qilish kabi illatlarni o'ziga kasb qilib olganlarni ham uchratishimiz mumkin. Aynan shuning uchun ham jamoadagi psixologik muhitni yaxshilash muhim hisoblanadi.

Psixologik adabiyotlarda "Rahbar", "Lider", "Boshliq" kabi tushunchalar deyarli sinonim sifatida ishlatiladi. Ammo bu tushunchalar muhim bir o'xshashlik va muayyan farqlarga ega. Ya'ni ularning har biri kimningdir ma'lum bir jamoa ustidan hukmronlikni ifodalasa, vaziyati va yetakchilik vaqtiga asoslanib ular farq qiladi.

Liderga xos bo'lgan asosiy jihatlardan biri-shaxsning vaziyatga muvofiq ravishda harakat qilishidir. Biror-bir muammoli vaziyatda paydo bo'lgan qiyinchiliklarni bartaraf etishdagi tashabbus, topqirlik, mohirlik liderga xos fazilatdir. Bir so'z bilan aytganda "Vaziyat" sodir bo'lganda "Lider" lar paydo bo'ladi.

"Rahbar" tushunchasi esa kengroq bo'lib, u rasmiy mavqeni bildiradi. Aynan shu tufayli bu ichki tushuncha bir-biridan farqlanadi.

"Lider" va "Rahbar" tushunchalaridagi farq haqida B.D.Parign o'z fikrlarini aytib o'tgan. U shunday yozadi-lider asosan guruhdagi shaxslararo munosabatlarni boshqarsa, rahbar shu guruhdagi rasmiy munosabatlarni boshqaradi.

- Liderlik kichik guruhlargagina xos bo'lgan hodisa bo'lsa rahbarlikning haq-huquqlari kata guruhlar doirasida ham sodir bo'lishi mumkin.
- Agar liderlik stixiali betartib jarayon bo'lsa, rahbarlik maqsadga qaratilgan, jamiyatda ishlab chiqarilgan normalar, tartib asosida saylovlar oqibatida sodir bo'ladigan hodisadir.
- Liderlik rahbarlikka nisbatan vaqtinchalik hodisa bo'lsa, guruh a'zolarining kutishlari, ularning kayfiyatlari, faoliyat yo'nalishiga qarab uzoqroq muddatda yoki qisqa muddatda ro'y beradi.
- Rahbarning liderdan farqi yana shundaki, u liderda yo'q bo'lgan jazolash va rag'batlantirish tizimiga ega bo'lib shu asosda o'z hodimlariga ta'sirini o'tkazishi mumkin.
- Lider guruhda u yoki bu qarorlar, ko'rsatmalar, tashabbuslarni o'z ixtiyoricha bevosita chiqarishi mumkin, rahbarda esa bu hodisa bu yo'nalishda ko'plab rasmiy ko'rsatmalar, rejalar, normalar, buyruqlar mavjudki, ular doirasidan chiqib ketish qiyin.
- Liderlik faoliyati faqat kichik guruhlar doirasida amalga oshirilsa, rahbar shu guruhdagi kengroq sotsial doiradagi, jamiyatdagi vakili bo'lganligi uchun, uning vakolatlari ham keng, faoliyat imkoniyatlari ham ortiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ahrorov V. “Menejment va marketing psixologiyasi” - Samarqand. 2018
2. Karimova V. M “Ijtimoiy psixologiya” - Toshkent. 2012
3. Nishonova Z. T, “Psixologik Xizmat” - Toshkent 2007.
4. Hayitov O. E. ‘Boshqaruv psixologiyasi’ - Toshkent. Istiqlol nashriyoti. 2021.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Kayumova, G. N. (2024). PSYCHOLOGICAL STUDY OF DESTRUCTURE OF FAMILY RELATIONS. *Educational Research in Universal Sciences*, 3(3), 151-153.
2. Kayumova, G., & Suyunova, D. (2023). THE ROLE OF PARENTS AND TEACHERS IN THE DISCLOSURE OF A CHILD’S ABILITY. *Models and methods in modern science*, 2(1), 133-135.
3. Narzullayevna, K. G. Z. (2023). Destruktiv xulq-atvor nazariyalari. *Technical science research in uzbekistan*, 1(5), 65-67.